

SZAKPOLITIKAI TÁJÉKOZTATÓ HOGYAN REAGÁLTAK AZ EMBEREK AZ ENERGIAVÁLSÁGRA? TANULSÁGOK A VISEGRÁDI CSOPORTBÓL

Az ukrajnai háború jelentős pszichológiai, társadalmi és gazdasági hatásokat váltott ki Európában, különösen az energiaszektorban, ahol az energiaellátás biztonsága vált a legnagyobb kihívássá, miközben az árak drámai módon emelkedtek. Az oroszországi földgáz- és kőolajszállítások lassulása/megakadása arra kényszerítette a kormányokat, hogy felülvizsgálják energiaügyi politikájukat, miközben a polgárok is alkalmazkodtak, új viselkedésmintákat követve, és alulról szerveződő kezdeményezések révén hozzájárulva a megújuló energiaforrások fejlesztéséhez és elterjedéséhez. Ezek az erőfeszítések, különösen a háztartások által létesített napenergiával működő erőművek és az alternatív fűtési megoldások, például hőszivattyúk alkalmazása, a helyi energiaforrások használata felé való elmozdulásra utalnak. A decentralizált megújuló energiarendszerek lehetővé teszik a közösségek számára, hogy saját energiafogyasztásuk felett nagyobb ellenőrzést gyakoroljanak, ezáltal növelve ellenállóképességüket (akár katonai támadásokkal szemben is), és függetlenségüket a külső energiaszolgáltatóktól. Ez az átalakulás nem csupán a fenntartható jövőhöz járul hozzá, hanem jelentős mértékben csökkentheti az energiaköltségeket is. Azonban, fontos kiemelni, hogy a válság súlyosbította az energia-szegénységet is számos háztartás számára.

Kutatásunk, amelyet a Nemzetközi Visegrádi Alap támogatott, a prosumerek (akik egyszerre energiatermelők és felhasználók, mint a napelemet telepítő háztartások), a hőszivattyúhasználók és az energia-szegénységgel küzdő háztartások tapasztalataira összpontosított a Visegrádi Csoport országaiban (Csehország, Magyarország, Lengyelország és Szlovákia). Számos fókuszcsoporthoz tartozó beszélgetést folytattunk, és az eredményeket egy szakpolitikai jelentésben mutattuk be. Ebben a szakpolitikai tájékoztatóban általános megállapításainkat mutatjuk be az emberek reakcióival kapcsolatban az energiaválságra, amely a COVID pandémia utáni gazdasági visszapattnás időszakban kezdődött, majd az ukrán háborúval súlyosbodott. A tájékoztató ajánlásokat megfogalmazásával ér véget a döntéshozók számára. Ez a tájékoztató nem tartalmaz specifikus kérdéseket, amelyeket kutatásunk során vizsgáltunk, inkább a fókuszcsoporthoz tartozó beszélgetések során kiemelt, általános témákra összpontosít.

A megvitatott témáktól függetlenül, válaszadóink panaszkodtak a meglévő szabályokra és azok folyamatos változására. A prosumerek, a hőszivattyú-tulajdonosok és az energia-szegénységgel küzdők egyaránt úgy vélték, hogy a jelenlegi szabályok nem mindig előnyösek számukra, és ami még rosszabb, a folyamatos változások megnehezítik a jogszabálykövetést, az új energiaforrások támogatásának megszerzését (legyen az egy fotovoltaikus erőmű vagy hőszivattyú), vagy az elérhető segítségnyújtást az energiaszámlákhoz (pl. rövid távú támogatás a számlák fedezéséhez vagy hosszú távú támogatás az energiatakarékossági intézkedésekbe történő befektetésekhez). Ezen felül általános az átláthatóság hiánya, az elérhető információk gyakran zavarosak, félreérthetők és pontatlanok. Ez nemcsak azokat az embereket érintette, akik azon gondolkodtak, hogyan javíthatnák energiafelhasználásuk helyzetét saját energiaforrásokba, szigetelésbe vagy fűtési rendszerek korszerűsítésébe való befektetéssel, hanem azokat is, akik már telepítettek hőszivattyút vagy fotovoltaikus erőművet. Az utóbbi csoporttal való beszélgetés visszatérő eleme volt, hogy nekik maguknak kellett információkat keresniük, és gyakran helytelen vagy egymásnak ellentmondó információkat kaptak. Az energia-szegénységben szenvedők

Ez a szakpolitikai tájékoztató a “Civic energy self-defense in the shadow of the war in Ukraine: grassroots energy activities in V4” című projekt eredményeként készült, amelyet a Nemzetközi Visegrádi Alap támogatott a 22320072 számú szerződés keretében.

esetében ez azt jelentette, hogy nem fértek hozzá olyan információkhoz, amelyek segíthettek volna javítani energiafogyasztási helyzetükön az energiatakarékossági intézkedésekbe való befektetéssel, amelyeket közpénzből támogatnak.

Az energiacégekkel fennálló kapcsolatok résztvevőink egyik fő kihívásaként említhetők. Kivéve néhány cseh résztvevőt, mindenki negatív hozzáállást tanúsított az energiaszolgáltatójával szemben. Az energiacégeket legalább részben felelősnek tartják az aktuális energiaválságért, és néhány prosumer még azt is állította, hogy ezek a cégek összejátszanak az állammal, hogy a technológiát saját maguknak kedvezővé tegyék, és ne a prosumerek számára. Néhány lengyel prosumer elégedetlen volt az energiacégekkel kötött szerződéseivel, mivel úgy érezték, hogy jobb megállapodásokat ígértek nekik az energiátútermelés eladására vonatkozóan, mint amilyeneket végül kaptak. Azonban a napelemtulajdonosoknak nem volt más lehetőségük, mint együttműködni az energiacégekkel – az egyetlen másik lehetőség az lenne, ha teljesen leválnának a hálózatról, ami azonban inkább irreális opció, és senki sem részesítette előnyben.

Érdekes módon, amikor a fotovoltaikus erőművek (napelemek) és hőszivattyúk függetlenségéről volt szó, néhány válaszadó, különösen Magyarországról és Lengyelországból, nem az orosz energiaforrásoktól való függetlenségre gondolt, hanem a helyi energiaszolgáltatóktól vagy akár az államtól való függetlenségre, mint szabályozó hatalomra. Azonban néhányuk számára az orosz energiaforrásoktól való függetlenség is fontos tényező volt a napelemekbe vagy hőszivattyúba való befektetés során. Csehországban az energiacégekkel való kapcsolat egy kicsit más volt, mivel a cseh prosumer válaszadók konzervatívabbak az energiapiaccal kapcsolatban. Biztonságosabbnak és ellenállóbbnak érzik magukat, ha nagy energiaszolgáltatókkal szerződnek. Ez összefüggésbe hozható a 2021-es és 2022-es csehországi helyzettel, amikor több (többnyire kicsi, de néhány közepes méretű) energiaszolgáltató is csődbe ment, kiszolgáltatta ügyfelek százezreit. Más országok szemszögéből nézve ez paradoxnak tűnhet, de a cseh résztvevők azt állították, hogy a nagy energiaszolgáltatókkal kötött szerződések garanciát jelentenek számukra az energiaellátásuk biztonságára.

Ajánlások:

- Javítani kell az információk átláthatóságát, elérhetőségét, pontosságát és világosságát, beleértve a meglévő támogatási rendszereket, és biztosítani, hogy az információk eljussanak a társadalomhoz.
- A szabályoknak stabilnak kell lenniük, és nem szabad gyakran változniuk, hogy kiszámítható környezetet teremtsenek az energiaforrásokba való befektetéshez (például fotovoltaikus erőművekbe). Ez különösen a nemzeti szabályokra vonatkozik, amelyek gyakori változásoknak vannak kitéve.
- Javítani kell a fogyasztók (beleértve a prosumereket) piaci helyzetét az energiaszolgáltatókkal szemben, például lehetővé téve számukra, hogy ne csak fogyasszanak, hanem tároljanak és eladhassanak saját maguk által előállított villamos energiát, valamint rugalmasabb lehetőségeket és részvételt biztosítani az energiaközösségekben.
- A kormányoknak olyan szabályokat kell kialakítaniuk, amelyek növelik a végső fogyasztók bizalmát a piac működésében.

Ez a szakpolitikai tájékoztató a “Civic energy self-defense in the shadow of the war in Ukraine: grassroots energy activities in V4” című projekt eredményeként készült, amelyet a Nemzetközi Visegrádi Alap támogatott a 22320072 számú szerződés keretében.